

СТОРИТЕЛІНГ У ФОРМУВАННІ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Елеонора ПАЛИХАТА

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль
ORCID: 0000-0003-4995-1184
palykhata_e@tnpu.edu.ua*

Галина БАЧИНСЬКА

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль
ORCID: 0000-0001-6901-613X
baczynska_h@tnpu.edu.ua*

У зв'язку з пошуками нестандартних методів, прийомів і засобів навчання публічного мовлення звертаємося до сторітелінгу, який є одним із потужних інструментів процесу формування усномовленнєвих умінь і навичок.

У статті розглядається проблема практичного застосування сторітелінгу під час формування публічного мовлення.

Здійснено аналіз публікацій про використання сторітелінгу під час навчання учнів усного мовлення. Серед найменувань (засіб, підхід, технологія, комунікаційний тренд, всепредметний метод, прийом тощо) науково обґрунтованим і точним є визначення його як методу.

Зосереджено увагу на застосуванні методу сторітелінг із дотриманням структури наративу як творчої розповіді за змістом текстів художньої літератури, вербально описаною чи природною ситуацією, картиною, побаченим чи почутим, що сприяє успішному створенню власних історій.

Визначено нестандартність використання сторітелінгу, приналежність до усномовленнєвих інформаційно-ігрових вправ, виконанню яких передують пригадування матеріалу про типи мовлення, зосередженню уваги на структурі *розповіді* (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка), на основних елементах сюжету оповіді (головні герої, конфлікти, середовище, низка подій тощо).

Вказано на спрямування роботи вчителя над виробленням умінь учнів логічно й цікаво подавати інформацію, володіти правильною інтонацією, модуляцією голосу, дотримуватися мовних норм, засобів логіко-емоційної виразності, показників мовленнєвої культури; створювати емоційні наративи характеристики образів персонажів, ефективного використання метафори, порівняння, що вражають мистецтвом розповіді історій.

З'ясовано, що формування умінь методом сторітелінг зацікавили старшокласників, які створювали вражаючі публічні тексти-розповіді й успішно їх виголошували їх перед аудиторією.

Ключові слова: *метод, мовленнєва майстерність, розвиток публічного мовлення, старшокласники, сторітелінг.*

STORYTELLING IN THE FORMATION OF PUBLIC SPEAKING OF HIGH SCHOOL STUDENTS AT UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Eleonora PALYKHATA

*Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksyma Kryvonosa str., Ternopil
ORCID: 0000-0003-4995-1184,
palykhata_e@tnpu.edu.ua*

Galyna BACHINSKA

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksyma Kryvonosa str., Ternopil
ORCID: 0000-0001-6901-613X,
baczynska_h@tnpu.edu.ua*

In connection with the search for unconventional methods, techniques and tools of teaching public speaking, we turn to storytelling, which is one of the powerful instruments in the process of developing oral speech skills and abilities.

The article considers the issue of practical application of storytelling in forming public speaking.

An analysis of publications on the use of storytelling in the teaching of oral speech has been conducted. Among the terms (means, approach, technology, communication trend, all-subject method), the definition of it as a method is scientifically based and accurate.

Attention is focused on applying the storytelling method with adherence to the narrative structure as a creative story based on the content of fiction texts, a verbally

described or natural situation, a picture, seen or heard, which contributes to the successful creation of one's own stories.

The non-standard use of storytelling, its belonging to oral speech informational game exercises, the performance of which is preceded by recalling material on types of speech, focusing on the structure of the story (exposition, beginning, development of the action, culmination, denouement), on the main elements of the plot of the story (main characters, conflicts, environment, series of events, etc.).

It is pointed out the direction of the teacher's work on the development of students' skills to present information in a logical and interesting way, to possess proper intonation, voice modulation, to adhere to language norms, means of logical and emotional expressiveness, indicators of speech culture; to create emotional narratives characterizing the images of the characters, effective use of metaphor, comparison, which impress with the art of storytelling.

It has been found that the use of the storytelling method has engaged high school students, who created impressive public narrative texts and successfully recited them in front of the audience.

Key words: *storytelling, method, development of public speaking, high school students, speech mastery.*

Постановка проблеми. Дослідження проблеми формування публічного мовлення старшокласників за допомогою сторітелінгу зумовлено: вимогами сучасного суспільства до прагнення вироблення в умовах закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) риторичного ідеалу публічної усномовленнєвої майстерності; наявними прогалинами в розвитку української лінгводидактики; недостатнім рівнем актуальних запозичень інтерактивних методів навчання для підготовки продукування публічних текстів у вигляді захоплюючих розповідей.

Упродовж останніх років в українській лінгвометодиці поступово розробляються вітчизняні й запозичуються зарубіжні методи засвоєння теоретичного мовно-мовленнєвого матеріалу для формування умінь і навичок публічного мовлення; використовуються прогресивні інноваційні технології навчання української мови, серед яких методи, прийоми й засоби, зокрема метод інтерактивних вправ із цікавими завданнями, розв'язання яких сприяє удосконаленню лінгводидактичних знань і виробленню вмій продукувати усні публічні висловлювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання досліджуваної проблеми. За допомогою лінгводидактичного пошуку здійснено аналіз останніх досліджень, присвячених використанню інтерактивних технологій у процесі вивчення української мови у початкових, середніх і старших класах ЗЗСО, серед яких виділяється висвітлення методики використання сторітелінгу. Низка відомих педагогів, (зокрема В. О. Сухомлинський [11], Ш. О. Амонашвілі [1] та інші), студіювала проблему функціонування сторітелінгу з навчальною метою на аспектих уроках та уроках розвитку зв'язного мовлення, вкладаючи відповідний зміст і дидактичну мету у поняття «сторітелінг», орієнтуючи свою

методику навчання української мови з урахуванням вікових, психологічних особливостей та освітньо-виховних якостей дітей молодшого шкільного віку.

Н. А. Васильківська доводить, що сторітелінг є *засобом* розвитку усного мовлення молодших школярів [3]; Г. М. Гич вважає сторітелінг методикою формування мовної компетентності [4]; Л. І. Гілевич зосереджує увагу на застосуванні сторітелінгу як *технології* розвитку критичного мислення учнів [5]; Н. В. Бондаренко дослідила сторітелінг як *комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання* [2] тощо.

Використання сторітелінгу як *методу навчання* у 5–9 класах досліджено М. Г. Черноштановою [13]. Проблему дидактичної номінації «сторітелінгу на уроках української мови» студійовано Н. Б. Голуб і О. М. Горошкіною [6, С. 97–103] та іншими науковцями-лінгводидактиками.

Аналіз публікацій, присвячених використанню сторітелінгу в ЗЗСО на уроках української мови (аспектних і розвитку зв'язного мовлення) показав, що методика формування усного публічного мовлення (монологічного, діалогічного, полілогічного) не була предметом лінгводидактичного дослідження і потребує заповнення наявних прогалів в українській лінгвометодиці за допомогою використання інтерактивних методів навчання. Звідси й предмет нашого дослідження – використання сторітелінгу на уроках української мови під час формування публічного мовлення учнів старших класів.

Мета статті – висвітлити методику застосування сторітелінгу у процесі формування публічного мовлення старшокласників, враховуючи вимоги програми з української мови.

Досягнення мети дослідження забезпечується розв'язанням відповідних завдань, що стосуються:

1) мотивації найменування поняття «сторітелінг» у проблемі формування публічного мовлення учнів старшої школи;

2) стислий аналіз програм з української мови щодо використання сторітелінгу у початковій, основній та старшій школах;

3) впровадження у навчальний процес старшокласників вимог програми та низки вправ і завдань, що їй відповідають, для вправління у продукуванні публічного мовлення (монолог, діалог, полілог) за допомогою сторітелінгу на уроках української мови.

Під час наукового пошуку було використано методи дослідження:

1) аналіз і синтез наукових публікацій, що торкаються методичних основ формування публічного мовлення (лінгводидактичних, психологічних, навчально-методичних);

2) відбір і структурування пізнавального матеріалу для використання сторітелінгу в практиці формування публічного мовлення старшокласників;

3) спостереження за навчальним процесом старшокласників і керування продукуванням цікавих розповідей під час виконання креативних вправ і завдань.

Виклад основного матеріалу. Методика використання сторітелінгу у процесі формування публічного мовлення. 1. Поняття «сторітелінг» запозичене

з англійської мови, де «story» – це історія, «telling» – розповідати», що означає *творча розповідь мовцем історій*, оголошення розповідей, що захоплюють слухачів, зацікавлюють актуальною інформацією для впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухачів [10].

Основна відмінність сторітелінгу від звичайного тексту вбачається в тому, що сторітелінг зосереджується на наративному (інакше – оповідному), творчому аспекті висловлювання, а саме: сюжеті, дійових особах (персонажах), можливого конфлікту між ними та розв'язанні конфліктної ситуації.

Наратив як творча словесна розповідь (оповідь) зазвичай містить у своєму складі:

а) сукупність пов'язаних між собою реальних чи вигаданих подій, фактів, вражень, спостережень, висновків тощо;

б) процес використання *методу впорядкування дискурсу* (тобто розповіді, промови, проповіді, доповіді, монологічних компонентів дискусії, диспуту, дебатів тощо) усного мовлення;

в) інтонаційне оформлення оповіді, логіко-емоційну виразність висловленого, що надає слухачам можливостей успішного сприйняття розуміння почутого тощо.

Враховуючи вище перелічені та проаналізовані дослідження, робимо висновок про визначення поняття «сторітелінг», який розуміємо, як специфічний метод створення і впорядкування захоплюючих історій під час роботи над текстами учнями ЗЗСО, спрямованих на краще усвідомлення й засвоєння навчального матеріалу.

2. Елементи сторітелінгу впроваджуються:

– у першому класі в добукварному й букварному періодах, коли учні ознайомлюються з казками, які відтворюють і створюють самостійно;

– у другому класі, коли згідно з програмою української мови учні починають вивчати тему «Текст» (5 годин упродовж року), спрямовану на формування усного мовлення;

– у третьому й четвертому класах на уроках української мови (по 9 годин у кожному) впродовж навчального року опрацьовується тема «Текст» і відбувається формування умінь і навичок продукування публічного мовлення за допомогою використання методу сторітелінг без впровадження цього терміну в процес навчання [12].

Ретельне дотримання вимог до опрацювання побудови текстів у початкових класах створює фундамент для вивчення відтворення і продукування усних висловлювань учнями усіх класів основної школи.

Робота (в годинах) над усним відтворенням (переказ) і створенням (твір) тексту з можливістю використання сторітелінгу під час формування усного мовлення учнів 5–9 класів відображена у програмі з української мови, в якій запропоновано проведення по одному переказу, одному твору й одному діалогу в кожному класі на уроках розвитку зв'язного мовлення.

Аналогічна робота над створенням усних текстів (відтворенням чи продукуванням) має місце на аспектних уроках з української мови під час побудови міні-висловлювань як складових частин завершальних вправ.

Перелічені форми роботи у початкових класах та на аспектних уроках і розвитку зв'язного мовлення у 5–9 класах створюють потужну основу для **формування публічного мовлення старшокласників** за допомогою сторітелінгу [9].

Згідно з вимогами програми з української мови для 10 й 11 класів, публічне мовлення опрацьовується на уроках вивчення розділу «Практична риторика». У 10 класі виділено 9 годин + 1 година для використання на розсуд учителя у першому семестрі та 7 годин для продовження вивчення практичної риторики в другому семестрі. В 11 класі на вивчення практичної риторики у першому семестрі виділено 6 годин і в другому семестрі – 10 годин + 1 година з резерву для використання на розсуд учителя [8].

Протягом усіх 34 годин, виділених програмою з української мови для вивчення практичної риторики і формування публічного мовлення **старшокласників**, учитель має можливість використовувати сторітелінг як інноваційний метод навчання, що допомагає засвоювати програмовий матеріал за допомогою укладання цікавих історій, сприяти розвитку мовлення, що демонструє своєрідність та унікальність творчого мислення школярів, дозволяє проявляти активність і креативність у процесі аудіювання та говоріння.

3. Для формування публічного мовлення старшокласників важливе місце посідають тренувальні вправи та їх завдання. Вправи є різновидом тренувальних завдань, що мають за мету «закріплення й удосконалення окремих знань, умінь, навичок шляхом повторного виконання відповідних дій» [7, с. 269]. У підручниках з української мови для 10-го й 11-го класів пропонуються вправи, що мають декілька завдань. Поняття «завдання» слід розуміти як інструкція до виконання мовної чи мовленнєвої роботи. Завдання у вправі відображають мету виконуваних пізнавальних дій. Навчальне завдання слід розуміти як «вказівку, настанову для виконання роботи, спрямованої на формування й розвиток навчальних досягнень» [7, с. 268].

Для формування усного мовлення слід використовувати вправи, спрямовані на:

- 1) дотримання мовних норм – це мовно-мовленнєві вправи,
- 2) формування умінь продукувати монологічні репліки в діалогічному (полілогічному) мовленні – умовно-мовленнєві вправи і
- 3) вироблення умінь створювати тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-роздуми – власне мовленнєві вправи.

Найбільш ефективними у формуванні публічного мовлення за допомогою методу сторітелінг є вправи умовно- і власне мовленнєві, особливо для продукування текстів-розповідей з елементами долучення (додавання) завдань на побудову монологічних реплік діалогів (полілогів).

Вправи із завданнями для тренування у створенні цікавих історій зі збудженням інтересу школярів до формування усномовленнєвих умінь можна брати з підручників української мови (де їх мінімальна кількість), створювати самостійно, враховуючи рекомендації та поради інтернету, науково-методичної літератури, запозичувати у досвідчених учителів-словесників.

Для повноцінного використання підручників у старших класах під час формування публічного мовлення вчитель проводить таку підготовчу роботу:

а) виявляє вправи та їх завдання, спрямовані на формування публічного мовлення;

б) укладає класифікацію вправ, наявних у підручнику, що сприяють формуванню публічного мовлення і виробленню його культури за допомогою сторітелінгу з урахуванням: мовних норм, показників мовленнєвої культури, засобів логіко-емоційної виразності, мовленнєвого етикету;

в) зосереджує увагу на використанні образотворчих засобів підручника для створення старшокласниками монологічних, діалогічних (полілогічних) публічних висловлювань.

Основними напрямками формування публічного мовлення учнів старших класів є:

1) повторення вивченого про текст, типи мовлення (опис, розповідь, роздум),

2) зосередження уваги на розповіді як тексті, в якому йдеться про дії, вчинки героїв, події, що відбувалися з кимось у певній послідовності; на структурі розповіді, що складається з компонентів: початок дії, розвиток дії, кульмінація, кінець дії;

3) ознайомлення з різновидами розповідей:

а) на основі власного досвіду; б) про випадок із життя;

в) за поданим сюжетом чи ситуацією (природною чи вербально описаною);

г) на основі почутого (що відомо учням з часу написання творів-оповідей з обрамленням) тощо.

Діалогічний (полілогічний) текст, а саме, монологічні репліки в ньому, продукуються у вигляді:

1) парних діалогів, репліки учасників яких допускають мовно-мовленнєві помилки, що створюють комічний ефект;

2) діалогічних текстів-суперечок із дотриманням мовних норм, правил мовленнєвого етикету в репліках-монологам, що створюють стимулюючі ситуації сторітелінгу (усного текстотворення);

3) полілогічних текстів із репліками-монологами:

а) дискусії на запропоновану тему;

б) диспуту за переглянутим фільмом;

в) дебатів за прослуханою доповіддю;

г) полеміки як суперечки при обговоренні актуальної проблеми, що потребує розв'язання, з елементами використання методу сторітелінгу, який дає змогу викликати емоції на основі ситуацій, поведінки учасників та їх переживань.

Важливим у створенні текстів оповідей під час актуалізації опорних знань є використання засобів мовного вираження (метафори, метонімії, риторичних фігур – антитези, градації, повторення, риторичного запитання, звертання, порівняння) та визначення ролі в усному мовленні. Перед їх використанням потребується повторення цих дефініцій, наведення прикладів із відповідними засобами мовного вираження і втілення їх у створенні тексти. Стимулюючими початковими фразами для продукування висловлювання школярів, на які вказує вчитель,

можуть бути: *одного разу ... , це було давно ... , розкажу вам історію ... , десь-колись ... , послухайте розповідь про ... , ось недавно трапилося таке, що ... , жив собі на світі ...* тощо.

Впровадження методу сторітелінг у практику навчання продукування публічного мовлення старшокласників продемонстрували уміння будувати розповіді: за ситуаціями, взятими із творів художньої літератури; за природними ситуаціями; за поданим початком / кінцем розповіді; за випадком, який трапився з учнем; за побаченим, що вразило; за почутим.

Висновки. Отже, сторітелінг як метод є потужним інструментом формування публічного мовлення старшокласників на аспектних уроках й уроках розвитку зв'язного мовлення, оскільки він створює емоційний зв'язок між оповідачем і слухачами, сприяє використанню ефективних історій, що зацікавлюють слухачів і сприяють кращому запам'ятовуванню виучуваного мовно-мовленнєвого матеріалу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в удосконаленні студіювання проблеми використання сторітелінгу під час вивчення української мови учнями ЗЗСО в поєднанні з іншими інтерактивними методами навчання старшокласників, що стануть їм у нагоді під час вибору професій, які потребують релевантного знання і застосування особливих умінь публічного виголошення усного мовлення у фаховій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвілі Ш.О. Школа життя. Пер. з рос. Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім. М. К. Реріха, 2002. 170 с.
2. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. № 7. С. 130–135.
3. Васильківська Н.А. Сторітелінг у підготовці майбутніх фахівців початкової освіти. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 22 травня 2020 р.* Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 31–33.
4. Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 188–191.
5. Гілевич Л. І. Сторітелінг в початковій школі як технологія розвитку критичного мислення. URL: <https://18047.blogspot.com/> - (дата звернення 18.09.2024).
6. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Сторітелінг на уроках української мови: до проблеми дидактичної номінації. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки Pedagogical sciences*. 2021. Вип. 47. С. 97–103.
7. Кучерук О.А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: Монографія. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2011. 420 с.

8. Навчальні програми для 10–11 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 25.05.2022).

9. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів українською мовою навчання. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013 (зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017. № 804).

10. Сторітелінг як метод навчання. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannya/> (дата звернення: 25.09.2024).

11. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ: Рад. школа, 1976–1977. 668 с.

12. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення: 09.11.2024).

13. Черноштанова М.Г. Методична розробка. Сторітелінг як метод навчання. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannya/> (дата звернення: 5.11.2024).

REFERENCES

1. Amonashvili, S. O. (2002). *Shkola zhyttia* [School of life]. / Per. z ros. Khmelnytskyi: Podilskyi kulturno-prosvitnytskyi tsentr im. M. K. Rerikha. 170 s. [in Ukrainian].

2. Bondarenko, N. (2019). Storytelling yak komunikatsiinyi trend i vsepredmetnyi metod navchannia [Storytelling as a communication trend and an all-subject teaching method]. *Molod i rynek*. № 7. S. 130–135 [in Ukrainian].

3. Vasylykivska, N. A. (2020). Storitelinh u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv pochatkovoї osvity [Storytelling in the training of future primary education specialists]. *Profesiina kompetentnist uchytelia Novoi ukrainskoi shkoly: formuvannia, rozvytok ta udoskonalennia: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii 22 travnia 2020 r.* Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, S. 31–33 [in Ukrainian].

4. Hych, H. M. (2015). Storitelinh yak innovatsiina metodyka formuvannia movnoi kompetentnosti uchniv ZNZ [Storytelling as an innovative method of formation of language competence of students of primary schools]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky*. № 4. S. 188–191 [in Ukrainian].

5. Hilevych, L. I. Storitelinh v pochatkovii shkoli yak tekhnolohiia rozvytku krytychnoho myslennia [Storytelling in elementary school as a technology for developing critical thinking]. Retrieved from: <https://18047.blogspot.com/> - (date of access 18.09.2023). [in Ukrainian].

6. Holub, N. B., & Horoshkina, O. M. (2021). Storytelinh na urokakh ukrainskoi movy: do problemy dydaktychnoi nominatsii [Storytelling in Ukrainian language classes: to the problem of didactic nomination]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho*

pedagogichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Pedagogichni nauky Pedagogical sciences. Vyp.47. S. 97–103 [in Ukrainian].

7. Kucheruk, O. A. (2011). Systema metodiv navchannia ukrainskoi movy v osnovnii shkoli: teoriia i praktyka [The system of methods of teaching the Ukrainian language in primary school: theory and practice]: Monohrafiia. Zhytomyr: vyd-vo ZHDU im. I. Franka. 420 s. [in Ukrainian].

8. Navchalni prohramy dlia 10–11 klasiv [Educational programs for grades 10–11]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (data zvernennia: 25.05.2022). [in Ukrainian].

9. Prohrama dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv ukrainskoiu movoiu navchannia [Program for general educational institutions in the Ukrainian language of instruction]. Kyiv: Vydavnychi dim «Osvita», 2013 (zi zminamy, zatverdzenymy nakazom MON Ukrainy vid 07.06.2017. № 804). [in Ukrainian].

10. Storitelinh yak metod navchannia [Storytelling as a teaching method]. Retrieved from: <https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannia/> (data zvernennia: 25.09.2024). [in Ukrainian].

11. Sukhomlynskyi, V. O. (1976–1977). Sertse viddaiu ditiam. Narodzhennia hromadianyna. Lysty do syna. [I give my heart to children. Birth of a citizen. Letters to my son]. *Narodzhennia hromadianyna. Lysty do syna*. Kyiv: Rad. shkola, 668 s. [in Ukrainian].

12. Typova osvitnia prohrama, rozroblena pid kerivnytstvom Savchenko O. Ya. [A typical educational program developed under the leadership of O. Ya. Savchenko]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (data zvernennia: 09.11.2024). [in Ukrainian].

13. Chernoshtanova, M. H. Metodychna rozrobka. Storitelinh yak metod navchannia [Methodical development. Storytelling as a teaching method]. Retrieved from: <https://www.creativeschool.com.ua/blog/storitelling-yak-metod-navchannia/> (data zvernennia: 5.11.2024). [in Ukrainian].